

שנינו במשנה: **בכל יום היה זהבה דומה לגוון ירוק, והיום [היה דומה ל]אדום, דברי רבי מנחם.**

אמר רב חסדא: שבעה מיני זהבים הן: זהב, וזהב טוב, וזהב אופיר, וזהב מופז, וזהב שחוט, וזהב סגור, וזהב פרוים. (14)

ומפרש והולך:

"זהב" ו"זהב טוב" הם שני מינים, דכתיב [בראשית ב]: וזהב הארץ החיא טוב. משמע שיש זהב שאינו נקרא "זהב טוב". (15)

"זהב אופיר" נקרא כך משום דאתי, שהוא בא מאופיר.

מה-א & **"זהב מופז" נקרא כך על שם שהוא דומה לפז [צהוב וזוהר כמרגלית].**

"זהב שחוט" — נקרא כך על שם שנטוה כחוט, מפני שהוא רך.

"זהב סגור" נקרא כך על שם שבשעה שנפתח [שמציעים אותו למכירה], כל החנויות נסגרות, לפי שאינן יכולות להתחרות בזהב משובח כל כך.

זהב פרוים נקרא כך היות שהוא אדום, הדומה לדם הפרים.

עד כאן דברי רב חסדא הסובר שיש שבעה מיני זהבים.

רב אשי אמר: המשנה מיני זהבים בלבד הן, ואין למנות ביניהם את "זהב" ואת "זהב טוב" [שרב חסדא מנה בתור מינים נפרדים]. אלא — **וכל חד וחד, בכל אחד מחמשת מיני הזהבים, אית ביה, יש בו מקצת זהב שאינו משובח כל כך הנקרא "זהב", ויש בו מקצת זהב שהוא משובח ונקרא זהב טוב.**

תניא נמי הכי, שנינו בכרייתא כדברי רב חסדא לעיל, (1) "זהב פרוים" נקרא כך על שם שהוא דומה לדם הפרים:

דתניא: **בכל יום היה זהבה של המחטה ירוק, והיום אדום. והיינו וזהו הזהב הנקרא "זהב פרוים", על שם שדומה בצבעו האדום לדם הפרים.**

שנינו במשנה: **בכל יום מקריב פרס שחרית ופרס בין הערביים וכו', בכל יום היתה הקטורת דקה [טחונה היטב] ואילו הקטורת המיוחדת של היום שהיה מכניס לקדש הקדשים, היתה דקה מן הדקה.**

"זהב" ו"זהב טוב" הגמרא מוכיחה זאת מיד מפסוקים. ושאר מיני הזהב מובא מקורם בגליון הש"ס כאן.

15. זהב טוב הוא מין זהב שכשצורפים אותו בתנור אינו נחסר כלום. תוספות.

1. כך פירש רש"י. אבל רבנו אליקים מפרש באופן אחר. עיין שם.

הוא נרתיק שכסה בו את ידית המחטה, כדי שלא יכוח מחוס הידית של מתכת, שהיא מעבירה חום, וכתבו בתוספות שינים שכך כוונת ר"ח], וכל ימות השנה שלא החזיק את המחטה זמן מרובה לא חששו לזה. אבל ביום הכיפורים היתה המחטה שוהה זמן רב בקדש הקדשים והידיית התחממה, וכשהיה מוציאה משם היה חשש שיכוו ידיו.

14. כל שבעת מיני הזהבים הללו מצאנו במקרא.

כדי שיהיה סמוך למזרח המזבח, ולא יצטרך ללכת בדרך ארוכה על המזבח שלא לצורך.

שנינו במשנה: והיום הכהן הגדול עולה באמצע הכבש, ויורד באמצע.⁽³⁾

ומפרשין: מאי טעמא — משום כבודו דכהן גדול. להראות את חשיבותו, שהוא כבן בית לפני המקום, והולך בכל מקום שחפץ.

שנינו במשנה: בכל יום כהן גדול מקדש ידיו ורגליו מן הכיור, והיום מן הקיתון של זהב.

ומפרשין: מאי טעמא — מהו הטעם שביום הכיפורים קידש הכהן הגדול מן הקיתון של זהב?

משום כבודו דכהן גדול ביום הכיפורים.

שנינו במשנה: בכל יום היו על המזבח ארבע מערכות [ערימות עצים להבעירם באש]⁽⁴⁾ והיום חמש, דברי רבי מאיר. רבי יוסי אומר: בכל יום [היו] שלש [מערכות] והיום ארבע. רבי יהודה אומר: בכל יום [היו] שתיים, והיום שלש.

והגמרא מביאה ברייתא, המפרשת מה הן המערכות שערכו על המזבח בכל יום, וביום הכיפורים:

תנו רבנן: בכל יום היו על המזבח שתיים מערכות, והיום שלש. ואלו הן:

הגמרא מביאה ברייתא שמבארת מנין למדנו שהקטורת שבקדש הקדשים היתה דקה מן הדקה.

תנו רבנן: נאמר [ויקרא טז יב] בענין הקטורת של יום הכיפורים המוקטרת בקדש הקדשים: "ומלא חפניו קטרת סמים דקה".

"דקה" — מה תלמוד לומר? מה באה המילה "דקה" ללמדנו? והלא כבר נאמר [שמות ל] בענין הקטרת שבכל ימות השנה "ושחקת ממנה הדק", ומכאן שהקטורת היתה דקה [ואנו יודעים שגם ביום הכיפורים הקטורת היתה דקה].

אלא בא הכתוב להביא [להוסיף], שביום הכיפורים היתה הקטורת דקה מן הדקה [שטחנו אותה פעם נוספת, בערב יום הכיפורים].

שנינו במשנה: בכל יום כהנים עולין במזרחו של כבש המזבח.

הגמרא מבארת את טעם הדבר:

דאמר מר [רמי בר יחזקאל, להלן נט ב]: כל פינות [פניות] שאתה פונה לא יהו אלא דרך ימין!

הכבש עמד מדרום למזבח, וכאשר היה הכהן עולה בו היתה ימינו בצד מזרח, ובהגיעו למעלה היה עליו לפנות למזרח המזבח.⁽²⁾ ולכן הכהן עלה במזרח הכבש

3. באמצע". ומסורת הש"ס הגיה בדברי הגמרא כמו שכתבנו בפנים. ועייף לעיל מג, ב הערה 18.

4. על פי הרמב"ם בפירוש המשניות.

2. כדי להגיע לקרן דרומית מזרחית שבמזבח. כמו ששנינו: עלה לכבש ופנה לסוכב, ובא לו לקרן מזרחית דרומית" וכו'. רבנו אליקים.

3. גירסת הספרים לפנינו "עולין באמצע ויורדין

אחת — מערכה גדולה שעליה מקטירים בכל יום את כל ההקטרות [רש"י לעיל לג א].

ואחת — מערכה שניה של קטורת שממנה הכניסו גחלים למזבח הפנימי שבהיכל, להקטיר עליהם קטורת של כל יום [בשחרית ובין הערבים].

ואחת — שמוסיפין בו ביום [ביום הכיפורים] — בשביל הקטורת שבקדש הקדשים.⁽⁵⁾

אלו דברי רבי יהודה.

רבי יוסי אומר: בכל יום היו על המזבח שלש מערכות, והיום ארבע. ואלו הן:

אחת — של מערכה גדולה. ואחת — של מערכה שניה של קטורת. ואחת — של קיום האש. שאם האש שבמערכה גדולה אינה מספקת מוסיפים לה עצים ממערכה זו.

ואחת שמוסיפין בו ביום — ביום הכיפורים בשביל הקטורת שבקדש הקדשים.

רבי מאיר אומר: בכל יום היו על המזבח ארבע מערכות והיום חמש. ואלו הן:

בכל יום: אחת — של מערכה גדולה. ואחת — של מערכה שניה של קטורת. ואחת — של

קיום האש. ואחת — להקטרת איברים ופדרים [חלבים] מקרבנות של אתמול שלא נתעבלו מבערב, מפני שלא ניתנו על אש המערכה הגדולה, או שניתנו שם אך לא הספיקו להתעכל.⁽⁶⁾

ואחת — שמוסיפין בו ביום [ביום הכיפורים] בשביל הקטורת שבקדש הקדשים.

והגמרא מבארת והולכת מנין למדו את כל המערכות הללו:

דכולי עלמא מיהת תרתי אית להו. הכל מודים שהיו לפחות שתי מערכות בכל יום — מנלן מנין למדנו דבר זה?

אמר קרא: "היא [עולת התמיד] העולה על מוקדה על המזבח כל הלילה". [ויקרא ו ב].

"מוקדה" — היינו מדורת עצים, וזו מערכה גדולה שעליה הקטירו את עולת התמיד [המוזכרת בתחילת הפסוק] ואת שאר הקרבנות,

"ואש המזבח תוקד בו" [תוקד" הוא מלשון יקידת מדורת אש] — זו מערכה שניה של קטורת.

ושואלת הגמרא: ורבי יוסי, שהוסיף עוד מערכה נוספת בכל יום לקיום האש — קיום

5. אבל הקטורת שהקטירו על המזבח הפנימי הרי היא כקטורת של כל השנה [ולקחו לה גחלים מן המערכה השניה של קטורת]. רש"י.

6. האברים הללו לא נפסלו בלינה. כיון שהיו בראש המזבח כמבואר בזבחים פד א.

במשנה בזבחים פו א שנינו אברים שפקעו מעל המזבח [שקפצו מן המזבח מחמת חום

האש]. אם פקעו קודם חצות יחזירם לאש. ואם אחר חצות לא יחזירם [מובא בגמרא לעיל כ א]. ואם כן קשה על דברי רבי מאיר כאן [שעשו מערכה לצורך האברים של אתמול], הרי עבר עליהם חצות ואין צריך להחזירם!

תירצו תוספות ישנים שני תירוצים:

(א) הגמרא שם אומרת, שאם האברים נשרפו לגמרי ואין בהם ממש, אפילו קודם חצות אין

האש מנא ליה? מנין לו שהיתה מערכה לקיום האש?

אמר רבי יוסי: מנין שעושה על המזבח מערכה לקיום האש?

ומשנינן: נפקא ליה, דין זה יצא לו מהמילה "תוקד" שבהמשך הפרשה [בפסוק ה]: "והאש על המזבח תוקד בו". למדנו מכאן שהיתה על המזבח מערכה נוספת, והיא המערכה לקיום האש.⁽⁷⁾

תלמוד לומר: "והאש על המזבח תוקד בו".

ומקשינן על רבי יוסי:

ורבי יוסי — הצתת אלתא מנא ליה? מנין לו שהיא נעשית בראש המזבח?

ומכאן קשה על רבי יהודה, הסובר שהיו שתי מערכות בלבד [שהרי בפסוק ה הוזכרה "יקידה" (מדורת עצים) שלישית].

ומתרצינן: נפקא ליה, דין זה יצא לו מהיכא דנפקא לרבי שמעון. מאותו מקום שלמד ממנו רבי שמעון דין זה, וכדלהלן:

ורבי יהודה יתרוץ: ההוא "תוקד" — להצתת אלתא הוא דאתא! בא ללמד על הצתת קיסמים דקים, שבהם הבעירו אש במערכה הגדולה. ולימד הכתוב שהצתה זו תעשה על המזבח.⁽⁸⁾

דתניא: נאמר [ויקרא א ז]: "ונתנו בני אהרן כההן אש על המזבח" — לימד הכתוב על הצתת אלתא שלא תהא אלא ככהן כשר.

דתניא: היה רבי יהודה אומר: מניין להצתת אלתא [קסמים דקים] שלא תהא אלא בראשו של מזבח, ולא שיצית למטה על רצפת העזרה ויעלה אותם כשהם דולקים אל המזבח?

והכהן יהיה לבוש או בכלי שרת, בגדי כהונה, דברי רבי יהודה.

אמר לו רבי שמעון לרבי יהודה: וכי תעלה על דעתך שזר קרב לגבי מזבח להצית את האלתא? והרי מובן מאליו שרק הכהנים כשרים להצתת האלתא, שהרי כבר למדת [מהפסוק "והאש... תוקד"] שהצתת האלתא

תלמוד לומר: "והאש" — על המזבח תוקד בו.

אחרי חצות [תוספות הרא"ש. וכך יש לפרש את דברי תוספות ישנים].

צריך להחזירם. ואם עדיין לא נשרפו, אפילו אחר חצות צריך להחזירם. ודוקא אם התחילו להתעכל ולא התעכלו לגמרי חצות קובעת עליהם שם עיכול. הגמרא שם קוראת לזה "שרירי", והיינו כשהתייבשו מחמת האש והרי הם קשים כעץ. רש"י.

7. לשון רש"י על התורה: ריבה כאן יקידות הרבה: "על מוקדה", ו"אש המזבח תוקד בו". "והאש על המזבח תוקד בו". "אש תמיד תוקד על המזבח". כולן נדרשו במסכת יומא שנחלקו רבותנו במנין המערכות שהיו שם.

ולפי זה בגמרא כאן מדובר בשלא התעכלו כלל [ועיין ריטב"א ורבנו אליקים].

8. ופירוש הפסוק "והאש על המזבח תוקד בו".

(ב) שם מדובר בפקעו וירדו מן המזבח. אבל כשעודם על המזבח, אז מחזירים אותם אפילו

היא בראש המזבח, ואסור לזרים לעלות על המזבח!

ואם כן, מדוע הוצרך הכתוב לומר שבני אהרן הם אלו שהציתו את האליתא?⁽⁹⁾

אלא, בהכרח, שהפסוק לימד כאן על הצתת האליתא בעצמה, שלא תהא אלא בראשו של מזבח. ושלא כדבריך [רבי יהודה] שאתה כבר למדת דין זה מהפסוק: "והאש על המזבח תוקד בו".

אלא אני [רבי שמעון] סובר כדעת רבי יוסי, שלמד משם שהיתה על המזבח מערכה נוספת לקיום האש. ואין ללמוד משם שהצתת האליתא היתה בראש המזבח, אלא מ"ונתנו בני אהרן הכהן אש על המזבח"⁽¹⁰⁾.

ורבי יהודה יתיר: אי מהתם, אם באת

ללמוד שזר פסול להצתת האליתא מהפסוק "והאש על המזבח תוקד בו", שלמדנו שהצתת האליתא היתה בראש המזבח, הוה **אמינא** הייתי יכול לומר, שאף על פי שהצתת האליתא היתה על המזבח, מכל מקום זר יכול להצית אותה, כאשר הוא קאי **אארעא ועביד במפוחא**. כשעומד על הארץ ומצית את האליתא שעל המזבח בעזרת מפוח.⁽¹¹⁾

קמשמע לן, ולכן השמיע לנו הפסוק "ונתנו בני אהרן הכהן אש על המזבח" שזר פסול להצתת האש באליתא.

ושואלת הגמרא:

ורבי מאיר, שהוסיף עוד מערכה נוספת כל יום להקטרת איברים ופדרים שלא נתעכלו מבערב — **אברים ופדרים שלא נתעכלו**

שהצתת האש תהיה על המזבח. ולא יצית אש על הארץ ויעלנה למזבח, רבנו אליקים.

9. תוספות הרא"ש הקשה: אמנם מאחר שהצתת האש היתה בראש המזבח ממילא אנו יודעים שצריך שכהן יציתם. אבל היה אפשר לומר שאין צריך בגדי כהונה כי הצתת האליתא אינה בגדר עבודה. ולכן בא פסוק זה ללמדנו שצריך בגדי כהונה. וצריך עיון.

10. ו"הכהן" שנאמר בפסוק הוצרך לגופו, ללמד שנתנת האש צריכה כהן ולא יטלנה זר ויזרקנה למזבח. רש"י.

אך עדיין קשה, מאחר שלמדנו בפסוק זה ["ונתנו בני אהרון אש על המזבח"] שהצתת האליתא היתה על המזבח, אם כן מובן מאליו שרק הכהנים כשרים לזה, ומדוע הוצרך הכתוב לומר "הכהן"?

ותירץ הריטב"א: לדעת רבי יהודה שלומדים את הצתת האליתא מ"והאש על המזבח תוקד בו" משמע שהיקידה עצמה — כשנפוח באש להציתה — צריך שתהיה בראש המזבח. וממילא מובן מאליו שרק כהנים כשרים בזה. אבל לדעת רבי שמעון שלומד את הצתת האליתא מ"ונתנו" [שלא הוזכרה כאן היקידה עצמה] אפשר לפרש שהכהן יעמוד על הארץ ויתן אש בראש המזבח [כלומר, יזרוק את האש למזבח. כמו שכתב רש"י].

עייין בריטב"א שהביא את קושייתו בשם תוספות. והתוספות מביאים את הקושיא בשם רש"י, והאריכו בתירוץ. עייין שם [עייין גם תוספות ישנים ותוספות רא"ש ורבנו אליקים].

11. מפוח ארוך שראשו מגיע עד לראש המזבח. רבנו אליקים.

מבערב, מנא ליה? מנין לו שהיתה מערכה נפרדת לאברים ופדרים שלא נתעכלו מבערב?

עונה הגמרא:

נפקא ליה מ"ואש". רבי מאיר למד מהאות ו' המיותרת בפסוק "ואש המזבח תוקד בו" [בפסוק ב], שהיתה מערכה נוספת. ופירש שעשו אותה לצורך הקטרת חלבים ופדרים שלא נתעכלו מבערב].

ורבנן, דהיינו, רבי יהודה ורבי יוסי, החולקים על רבי מאיר — **וא"ו לא דרשי!** אינם דורשים מהאות וא"ו דבר, מפני שדרך הפסוק לכתוב כך.

ושואלת הגמרא: **ולדעת רבנן, איברים ופדרים שלא נתעכלו מבערב — מאי עביד לחו? מה יעשה בהם?**

ועונה הגמרא: **מזהדר לחו** — מחזירים למערכה גדולה.

דתניא: מניין לאיברים ופדרים של קרבנות של יום אתמול שלא נתעכלו מבערב, שסודרן בבוקר על גבי מזבח.

מה-ב

ואם אין המזבח מחזיקן — מנין שסודרן על הכבש או על גבי פוכב, (1) עד שיעשה את המערכה הגדולה של היום, (2) ואחר כך חוזר וסודרן עליה?

תלמוד לומר: "אשר תאכל האש את העולה על המזבח".

ומילים אלו מיותרות הן, שהרי כבר למדנו בתחילת הפרשה שהאש אוכלת את העולה [שנאמר: "היא העולה על מוקדה"]. ולמה חזרה התורה וכתבה זאת פעם שניה?

1. למזבח [עייין בציור] היה יסוד ברוחב 32 אמה על 32 אמה בגובה אמה. מעל היסוד היה המזבח מתקצר ברוחב אמה מכל צד, ומתנשא לגובה 5 אמות. שם היה המזבח מתקצר באמה נוספת מכל צד, ושם היה "הסובב". ומעליו היה המזבח מתנשא בגובה של עוד 3 אמות ושם, על גג המזבח הוא מקום המערכה. משנה מדות ג א. ומפרשים שם [ועייין תוספות יום טוב שם].

2. מדוע לא הוריד את האברים גם ליסוד שבתחתית המזבח [כשאיין הסובב מחזיקן]? פירשו תוספות שעל היסוד היה נפסל בלינה. אבל על הסובב שהוא למעלה מחצי גובה המזבח [ראה בהערה הקודמת] אין הלינה פוסלת את האברים הנמצאים שם [שהרי "אין לינה מועלת בראש המזבח"]. ריב"א. ועוד כתבו תוספות, שיתכן שיש איסור

להורידם מן המזבח. אבל כשסודרן על הסובב והכבש אין זה נקרא "הורדה".

החזון איש הקשה על דברי ריב"א [שאמר שאין לינה מועלת [לפסול] בראש המזבח]: הרי אביי ורבא נחלקו בזה [בזבחים פז א]. ודעת רבא שלינה כן מועלת בראש המזבח [כלומר אברים שלנו בראש המזבח, ואחרי עלות השחר ירדו — לדעת אביי לא חל עליהם פסול לינה בעלות השחר כיון שהיו בראש המזבח. ולכן יחזור ויעלם. אבל לדעת רבא נפסלו בלינה ואסור לחזור ולעלותם. אמנם אם העלם יכול להקטירם, שהרי גם קרבנות שנפסלו בלינה אם עלו לא ירדו].

ומאחר שלדעת רבא לינה מועלת בראש המזבח, איך תיקנו שיסדרם בצד המזבח ויפסלו, ואחר כך יקטירם מדין "אם עלו לא ירדו" כדיעבד?